

NASTAVNO-NAUČNOM VEĆU FILOZOFSKOG FAKULTETA U BEOGRADU
ODELJENJU ZA PSIHOLOGIJU

Izveštaj komisije za ocenu i odbranu doktorske disertacije

Na sednici Nastavno-naučnog veća Filozofskog fakulteta u Beogradu održanoj 28. marta 2019. godine imenovana je komisija za ocenu doktorske disertacije kandidata Slavena Bogdanovića pod nazivom *Psihološki činioci zdravstvenog ponašanja mladih*. Komisija je pregledala doktorsku disertaciju i o njoj podnosi sledeći

IZVEŠTAJ

Osnovni podaci o kandidatu

Slaven Bogdanović je rođen 08.08.1982. godine u Sarajevu. U Beogradu je završio osnovnu školu i gimnaziju. Psihologiju na Filozofskom fakultetu u Beogradu je završio 2009. godine. Doktorske studije je upisao 2010. godine pod mentorstvom prof. dr Gorana Opačića. Do sada je objavio jedan članak u međunarodnom naučnom časopisu (M23), dva članka u zbornicima, jedan članak u stručnom časopisu i pet saopštenja objavljenih u vidu rezimea na naučnim skupovima. U svojstvu koautora, objavio je knjigu “Tableau 2019.x Cookbook” o statističkoj analizi i prikazivanju podataka.

Kao student doktorskih studija je tokom 2012. godine mentorisao istraživački rad grupa studenata na predmetu Odabrane teme iz statistike i psihometrije. Od 2014. godine gostuje na vežbama iz predmeta Odabrane teme iz statistike i psihometrije i Multivarijaciona analiza statističkih podataka u psihologiji, gde pomaže docentu dr Lazaru Tenjoviću u realizaciji praktičnog dela nastavnih jedinica Robusni ocenitelji lokacije, skale i povezanosti i Robusni multivarijacioni postupci.

Od 2017. Godine piše recenzije za časopis Psihologija i aktivan je član Laboratorije za istraživanje individualnih razlika – LIRA. Na konkursu koji je 2017. godine organizovalo Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja dobija stipendiju za realizaciju projekta “Unapređenje kvaliteta inkluzivnog obrazovanja zasnovano na otvorenim podacima”. Pohađao je letnju školu “Behavioral Insights Summer School” organizovanu 2019. godine od strane Svetske zdravstvene organizacije i Univerziteta u Erfurtu.

Tokom osnovnih i doktorskih studija Slaven je radio u privatnim međunarodnim istraživačkim agencijama i kompanijama u kojima se prvenstveno bavio planiranjem istraživanja, statističkom analizom podataka, upravljanjem velikim bazama podataka i automatizacijom izveštavanja.

Osnovni podaci o disertaciji

Rukopis doktorske disertacije pod nazivom *Psihološki činioci zdravstvenog ponašanja mladih* sadrži ukupno 130 strana, bez priloga. Rad sadrži ukupno 31 tabelu i 62 slike u osnovnom tekstu. Tekst rada podeljen je na sledeće veće celine: Uvod (str. 1-25); Problem istraživanja (str. 26-30); Metod istraživanja (str. 31-34); Prikaz rezultata (str. 34-104); Diskusija (105-114); Zaključak (str. 115-116); Literatura (str. 117-130), koja sadrži 150 referenci i Prilozi (str. 131-153).

Predmet i cilj disertacije

Doktorska disertacija Slavena Bogdanovića bavi se odnosom zdravstvenog ponašanja i afektivne reakcije na njega, kao i moderirajućim efektima bazičnih crta ličnosti, self-koncepta i regulatornog fokusa na ovu povezanost. Kandidat, koristeći metodu uzorkovanja iskustava, ispituje prirodu afekta koji se javlja povodom određenih oblika zdravstvenog ponašanja, te proverava da li je na osnovu tog afekta moguće predvideti buduće zdravstveno ponašanje.

Predmet disertacije je istraživanje afekta koji se javlja povodom zdravstveno relevantnog ponašanja i njegovog povratnog uticaja na ponašanje u narednim situacijama. Rezultati dosadašnjih istraživanja u ovom domenu daju nesaglasne zaključke, posebno kada je u pitanju uticaj pozitivnog afekta. Novina koju ovaj rad donosi u odnosu na prethodna istraživanja, je to što omogućuje kontrolu uticaja bazičnih crta ličnosti, samopoimanja i usmerenosti ka promotivnom ili preventivnom ponašanju, kao i promenljivih situacionih faktora kao što su evaluacije dešavanja i procene stanja umora. Osim toga, kandidat koristeći metod uzorkovanja iskustva, osvetljava pojedine dimenzije afekta (ponos povodom postignuća i krivica povodom propuštanja) koji nisu bili pokriveni dosadašnjim istraživanjima

Specifični ciljevi koje kandidat postavlja su:

- 1) Utvrditi na koji način subjektivna procena odstupanja od uobičajenog zdravstvenog ponašanja utiče na afekat povodom tog ponašanja;

2) Proveriti da li je moguće predviđati aktuelno zdravstveno ponašanje na osnovu afekta doživljenog u prethodnoj situaciji;

3) Ispitati da li bazične crte ličnosti, karakteristike samopoimanja, regulatornog fokusa i uobičajenog intenziteta zdravstvenog ponašanja moderiraju odnos povezanosti između zdravstvenog ponašanja i afekta i, ako moderiraju na koji način se to odvija;

4) Ustanoviti kakva je uloga stanja umora i procene povoljnosti situacije u odnosu zdravstvenog ponašanja i afekta;

5) Proveriti pretpostavke u vezi sa povezanošću bazičnih crta ličnosti i samopoimanja sa uobičajenim intenzitetom zdravstvenog ponašanja;

6) Ispitati fluktuacije zdravstvenog ponašanja tokom trajanja ispitivanja.

Osnovne hipoteze

Hipoteze istraživanja preciziraju očekivanja u vezi sa ciljevima, oslanjaju se na postojeću empirijsku građu i teorijska očekivanja koja proističu iz korišćenih modela:

H1: Intenzitet izvedenog zdravstveno unapređujućeg ponašanja pozitivno je povezan sa prijatnošću afekta.

H2: Zdravstveno unapređujuće ponašanje koje nije izvedeno, a procenjuje se da je trebalo da bude izvedeno, negativno je povezano sa prijatnošću afekta.

H3: Intenzitet izvedenog zdravstveno ugrožavajućeg ponašanja negativno je povezan sa prijatnošću afekta.

H4: Stepen iskušenja pod kojim ugrožavajuće ponašanje nije izvedeno pozitivno je povezan sa prijatnošću afekta.

H5: Prijatnost afekta povodom aktuelno izvedenog unapređujućeg ponašanja biće pozitivno povezan sa intenzitetom unapređujućeg ponašanja u narednoj situaciji.

H6: Prijatnost afekta povodom aktuelnog neizvođenja ugrožavajućeg ponašanja biće negativno povezan sa intenzitom ugrožavajućeg ponašanja narednoj situaciji.

H7: Prijatnost afekta povodom aktuelnog neizvođenja unapređujućeg ponašanja je pozitivno povezan sa intenzitetom unapređujućeg ponašanja u narednoj situaciji.

H8: Prijatnost afekta povodom aktuelnog izvođenja ugrožavajućeg ponašanja je pozitivno povezan sa ugrožavajućim ponašanjem u narednoj situaciji.

H9: Savesnost je pozitivno povezana sa zdravstveno unapređujućim ponašanjem.

H10: Neuroticizam je pozitivno povezan sa zdravstveno ugrožavajućim ponašanjem.

Opis sadržaja disertacije

U uvodnom delu rada kandidat pruža definicije zdravlja i zdravstvenog ponašanja i daje opis istorijskog razvoja zdravstvene psihologije. Zatim sledi kratak ali obuhvatan pregled najvažnijih aktuelnih teorija u zdravstvenoj psihologiji. Opisujući stanje unutar oblasti, autor izlaže teorijske i metodološke probleme sa kojima se ova relativno mlada naučna oblast susreće. Nakon toga sledi osvrt na ulogu bazičnih crta ličnosti i pojedinih aspekata samopoimanja u zdravstvenom ponašanju. Dajući pregled rezultata ključnih istraživanja u oblasti, autor posebno ističe studiju Hofmana i saradnika kao najrelevantniju za njegovo istraživanje. Pomenuta studija predstavlja jedno od najopsežnijih, do sada objavljenih, istraživanja u kojima je upotrebljen metod uzorkovanja iskustava. Rezultate koje su dobili Hofman i saradnici autor kritički sagledava iz perspektive Higinsove teorije i ukazuje na mogućnost da se dobijeni nalazi dopune. Osim toga, autor daje predloge na koji način bi mogli da se prevaziđu nedostaci istraživanja Hofmana i saradnika, na koje u svom radu ukazuju i sami autori. Detaljno je diskutovan upotrebljeni metod uzorkovanja iskustava, a posebna pažnja je posvećena rezultatima koji se odnose na ulogu emocija ponosa i krivice u predviđanju budućeg ponašanja. S obzirom na to da su to, za autorovo istraživanje najvažniji nalazi, iscrpno ih dalje diskutuje u svetlu rezultata brojnih drugih relevantnih istraživanja.

Definišući problem istraživanja autor polazi od isticanja važnosti problema zdravstvenog ponašanja i zdravstvenih navika na zdravstvene ishode uopšte, a zatim sužava fokus i ukazuje na ulogu psiholoških faktora u održavanju zdravlja. Analizirajući dostupnu empirijsku građu autor ukazuje na postojeći nesklad između zastupljenosti psiholoških činilaca u akademskim i strukovnim istraživanjima. Autor navodi rezultate akademskih istraživanja koji ukazuju na značaj psiholoških faktora, dok istovremeno pokazuje da ključna strukovna istraživanja zdravstvenog ponašanja ne uključuju ove činioce. Ukazujući na ovaj problem, autor otvara pitanje mogućnosti unapređenja strukovnih istraživanja.

Hipoteze istraživanja su jasno definisane, a korišćeni instrumenti su precizno opisani. Procedura prikupljanja podataka je detaljno objašnjena, tako da je čitalac detaljno upoznat sa praktičnim aspektima primene metoda uzorkovanja iskustava.

Odeljak o prikazu rezultata sadrži obuhvatno obrazloženje odabira postupaka za statističku analizu podataka i jasno izloženu analitičku strategiju. Posebna pažnja je posvećena objašnjenju neophodnosti korišćenja hijerarhijskog linearnog modelovanja za analizu ugnježdene strukture podataka koja se dobija primenom metoda uzorkovanja iskustva. Takođe, pojašnjene su i primenjene robusne statističke metode kao savremeni pristupi analizi podataka koji u sebi sadrže iznimne vrednosti.

Na početku odeljka o prikazu rezultata data je deskriptivna analiza svih dobijenih podataka. U tabelarnom formatu su date tri mere lokacije i sedam mera raspršenja podataka. Pored klasičnih, prikazani su i robusni ocenitelji. Za sve korišćene psihološke merne instrumente računata je i prikazana pouzdanost. Centralni deo odeljka o prikazu rezultata je posvećen testiranju istraživačkih hipoteza. Svaka od hipoteza je elaborirana tako da je na početku dat rezultat empirijske provere neophodnosti korišćenja hijerarhijskog linearnog modelovanja. Nakon toga je sistematično opisan postupak uvođenja ključnih prediktora u model. Slede zatim rezultati dodatnih eksplorativnih analiza koje su u vezi sa svakom od testiranih hipoteza. Nakon testiranja svake od hipoteza je dat sažet ali precizan zaključak. Grafički prikaz dobijenih podataka koji je autor dao je lako čitljiv i intuitivan, a svi grafikoni su napravljeni u programskom jeziku R.

Diskusija rezultata je dobro strukturisana. Svi dobijeni rezultati su interpretirani na osnovu dostupnih postojećih nalaza objavljenih u relevantnim naučnim časopisima. Takođe, rezultati do koji se došlo ovim istraživanjem su sagledani iz ugla mogućnosti praktične primene. Posebna sekcija diskusije je posvećena nedostacima ovog istraživanja. Autor je dao kritički osvrt na najvažnija ograničenja sprovedenog istraživanja i ukazao na ključne aspekte istraživanja koji bi mogli biti unapređeni. Osim toga, date su i konkretne preporuke za buduća istraživanja. Na kraju rada je dat zaključak studije, spisak korišćene literature i prilozi.

Ostvareni rezultati i naučni doprinos disertacije

Doktorska disertacija Slavena Bogdanića na metodološki inovativan način baca svetlost na temu uzroka, posledica, i potencijalnih mehanizama održavanja i promene zdravstvenog ponašanja u studentskoj populaciji, što je tema od velikog praktičnog i teorijskog značaja u savremenoj zdravstvenoj psihologiji. Značaj istraživanja je višestruk, a ogleda se primarno u davanju jasnih i primenljivih smernica za kreiranje programa pomoći pri promeni zdravstvenog ponašanja za mlade.

Naime, ovaj rad daje doprinos nauci na dva načina: teorijski i metodološki. Sa teorijske strane, istovremeno istraživanje intra i inter personalnih variranja u pogledu zdravstvenog ponašanja, uz praćenje ključnih karakteristika kako ličnosti tako i situacije, nudi obilje informacija. U prvom redu, tu su podaci o uticaju afektivnog stanja na zdravstvena ponašanja, na osnovu kojih kandidat izvodi konkretne i primenljive preporuke za praksu. Takođe, važno je imati u vidu metodološki značaj rada. Metod uzorkovanja iskustava je, i pored mnogobrojnih prednosti koje ima u odnosu na upitničko ispitivanje, retko korišćen. Istraživanje kandidata je jedan od prvih obimnijih radova na našim prostorima koji uključuje primenu uzorkovanja iskustava, te stoga smatramo da rad daje važan doprinos popularizaciji ove inovativne metode u domaćoj naučnoj zajednici.

Konačno, u analizi podataka Slaven Bogdanović koristi postupak hijerarhijskog linearnog modelovanja, koristeći pri tome programski jezik *R*. Kandidat je, izvodeći ovu složenu analizu, ispisao više hiljada redova koda, koje je, zajedno sa podacima koje je prikupio, učinio u celini dostupnim javnosti. Na ovaj način, kandidat je omogućio potpunu reproducibilnost svojih rezultata, i pokazao razumevanje važnosti slobodnog deljenja podataka u okviru naučne zajednice. Osim toga, s obzirom na to da u domaćoj literaturi postoji veoma malo izvora koji se bave hijerarhijskim linearnim modelovanjem, kandidat je, objavivši svoj detaljno anotirani kod, naučnicima koji žele da koriste hijerarhijsko linearno modelovanje u svom radu ponudio važan izvor informacija o ovoj temi.

Zaključak

Doktorska disertacija kandidata Slavena Bogdanovića pod nazivom *Psihološki činioci zdravstvenog ponašanja mladih* predstavlja originalno i samostalno naučno delo kojim su u celosti ispunjeni ciljevi i zadaci navedeni u odobrenoj prijavi doktorske disertacije. Kandidat je u svojoj tezi demonstrirao odlično poznavanje oblasti zdravstvene psihologije, metoda za prikupljanje i analizu podataka, kao i sposobnost da dobijene podatke integriše i interpretira, te da na osnovu njih da jasne preporuke za praksu.

Imajući sve izneto u vidu, Komisija zaključuje da je disertacija (a) u celosti u skladu sa odobrenom prijavom, (b) predstavlja originalno i samostalno naučno delo i (c) da su se stekli uslovi za njenu odbranu, te predlaže Nastavno-naučnom veću Filozofskog fakulteta da prihvati naše pozitivno stručno mišljenje i kandidat u Slavenu Bogdanoviću odobri javnu odbranu doktorske disertacije *Psihološki činioci zdravstvenog ponašanja mladih*.

Komisija:

---

prof. dr Goran Opačić (prvi mentor), vanredni profesor,
Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

---

dr Ljiljana Lazarević (drugi mentor)
viši naučni saradnik, Institut za psihologiju

---

prof. dr Goran Knežević, redovni profesor, Filozofski fakultet,
Univerzitet u Beogradu

---

dr Lazar Tenjović, docent, Filozofski fakultet, Univerzitet u
Beogradu